

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Öğretim Üyesi, Adem Öter

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi,
Güvenlik Bilimleri Fakültesi, Güvenlik Bilimleri
Bölüm Başkanlığı, Ankara-Türkiye
e-posta: ademoter@yahoo.com

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Uzman, Asiye Kemik

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Muğla-Türkiye
e-posta: asiyekemik1@gmail.com

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article

Geliş tarihi-Date of submission: 22.08.2024

Kabul tarihi-Date of acceptance: 16.11.2024

Yayın tarihi-Date of publication: 31.05.2025

Hakemlik-Review

Çift Taraflı Kör Dış Hakemlik
Double-Blind External Peer Review

Etik beyan/Ethics statement

Yazar(lar), çalışmanın hazırlanma sürecinde etik
ilkelere uydıklarını beyan etmiştir.

The author(s) declared that they complied with
ethical principles during the preparation of the
study.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir
No conflict of interest declared

Finansman-Grant Support

Fon, hibe veya destek alınmamıştır
No funding or support was received

Lisans- License

Yörük Aile Yapısında Meydana Gelen Değişimlere Dair Sosyolojik Bir Analiz Öz

Toplumsal en temel kurumlarından biri olan aile, genel olarak evlilik yoluyla bir araya gelen kadın ile erkeğin karşılıklı ilişkisi ve etkileşiminden doğan kurumsal bir yapı olarak tanımlanabilir. Aile, insanlıkla birlikte mevcudiyet kazanan belki de ilk toplumsal kurumdur. Tarihsel süreç içerisinde aile, içinde bulunduğu toplum özelinde farklı biçimsel özelliklere sahip olmakla birlikte her zaman bulunduğu toplumsal yapı içinde önemli işlevler yerine getirmiştir. Modernleşme süreciyle birlikte aile kurumunda da yapısal ve işlevsel değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden Yörük aile yapısı da nispeten etkilenmiştir. Aile kurumunda meydana gelen bu değişiklikler aile içi statü ve rollerde ilişkisel düzeyde değişmeye neden olmuştur. Bu çalışmada konuyla ilgili literatür taraması yapılarak elde edilen veriler sosyolojik olarak değerlendirilip yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre modernleşmenin de etkisiyle farklılaşmaya başlayan toplum yapısıyla birlikte değişmeye başlayan aile ilişkileri, Yörük ailesi özelinde sosyolojik bağlamda ele alınmıştır. Zira ailenin, aile içi rol ve sorumlulukların, içinde bulunulan toplum ve yaşam biçiminden etkilendiği gerçeğinden yola çıkılarak; konargöçer bir yaşam tarzına sahip olan Yörüklerin başta modernleşme olmak üzere, çeşitli nedenlerden dolayı zamanla yerleşik yaşama geçmeye başlamış olmaları, Yörük aile yapısındaki sosyolojik değişimleri beraberinde getirmiştir. Yaşanan başlıca değişimler ise endogamiden egzogamiye, geniş aileden çekirdek aileye geçiş; çocuk sayısının azalması ve eğitim seviyesinin yükselmesi sonrası ortaya çıkan değişimler şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Kurumu, Aile Yapısı, Modernleşme, Sosyal Değişme, Yörükler.

A Sociological Analysis on the Changes in Yörük Family Structure

Abstract

The family, one of the most fundamental institutions of society, can generally be defined as an institutional structure arising from the mutual relationship and interaction of men and women who come together through marriage. The family is perhaps the first social institution that came into existence with humanity. In the historical process, the family has always fulfilled important functions within the social structure, although it has different formal characteristics specific to the society in which it exists. With the modernization process, there have been structural and functional changes in the family institution. Yörük family structure was inevitably affected by these changes. These changes in the family institution have led to changes in the status and roles within the family at the relational level. In this study, the literature on the subject was reviewed and the data obtained were evaluated and interpreted sociologically. According to the findings obtained, family relations, which started to change with the social structure that started to differentiate with the effect of modernization, were discussed in a sociological context in the Yörük family. Based on the fact that the family, roles and responsibilities within the family are affected by the society and lifestyle; the fact that the Yörük's, who have a nomadic lifestyle, have started to settle down over time due to various reasons, especially modernization, has brought sociological changes in the Yörük family structure. The main changes experienced are the transition from endogamy to exogamy, from extended family to nuclear family, the decrease in the number of children and the changes that emerged after the increase in the level of education.

Keywords: Family Institution, Family Structure, Modernization, Social Change, Yörük's.

Yazar Katkı Oranları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarımı/Conceiving the Study	Yazar-1 (%50)- Yazar-2 (%50)
Veri Toplama/Data Collection	Yazar-1 (%50)- Yazar-2 (%50)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar-1 (%50)- Yazar-2 (%50)
Makale Yazımı/ Article Writing	Yazar-1 (%50)- Yazar-2 (%50)
Gönderim ve Revizyon/Submission and Revision	Yazar-1 (%50)- Yazar-2 (%50)

Atrf- Citation (APA)

Öter, A. & Kemik, A. (2025). Yörük aile yapısında meydana gelen değişimlere dair sosyolojik bir analiz. *İctimaiyat*, 9(1), ss.159-177. DOI: <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1537074>

1. Giriş

Toplumun en temel kurumlarından biri olan ailenin geçmişten günümüze pek çok tanımı yapılmıştır. Bu bağlamda bazı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde aileye değinmek gerekirse örneğin ekolojik yaklaşım, aileyi çevresel anlamda meydana gelen değişimlere uyum sağlayarak kendini yeniden örgütleyen bir küme olarak tanımlarken; çatışmacı yaklaşım ise aileyi toplumsal eşitsizliklerden ötürü ortaya çıkan sorunları deneyimleyen ve üyelerinin kıt kaynaklar için yarışmak zorunda olduğu bir küme olarak tanımlamaktadır. Cinsler arasındaki ilişkilerin merkezde olduğu feminist yaklaşıma göre aile, cinsiyet temelinde bir toplumsallaşmanın meydana geldiği ve cinsiyet hiyerarşilerini yansıtan bir kurumdur. Bu noktada aile hem cinsiyete dayalı toplumsal eşitsizliğin kaynağı hem de eşitsizliğin gösterenidir. İnsanın dünyayı ona yüklediği anlam bağlamında algıladığı ve anlamların ise karşılıklı ilişkiler sonucunda oluşturulduğu varsayımından yola çıkan simgesel etkileşimciliğe göre ise aile; inanç, rol ve tutum gibi simgesel etkileşim tarafından belirlenen bir etkileşimdir (Canatan, 2013: 36-42). Aile kurumu toplumsal yapının bir parçasıdır. Sosyal bünyede kendine özgü karakteristik yapısı içinde birçok işlevi de yerine getirir.

Yapısal işlevselci yaklaşımın temsilcilerinden Levy'e göre ise aile; toplum yapısı içinde roller ve statüler ağına uygun olarak hareket eden bireylerden oluşan toplumsal bir kurumdur (Önen, 1990). Bu bağlamda aile, toplumun işleyişinin devamı noktasında önemli bir yere sahiptir. Levy, aileyi içinde bulunduğu toplum tipine ve kurumsal yapısında meydana gelen değişimlere göre üç farklı tipte ele alır: 1. Geniş aile: Geleneksel toplumlarda görülür, "bir cinsiyete bağlı olarak mümkün olduğu kadar çok kuşağın temsilcisini ve gene bir cinsiyet çizgisi üzerinde mümkün olan bütün kardeşleri, bunların eşlerini ve küçük çocuklarını kapsar." 2. Geçiş ailesi: Geçiş halindeki toplumların ideal tipi olan Famile Souche, "kuşak çizgisi üzerinde geniş aile gibi genişler, fakat kardeşler yönünden genişleme göstermez." 3. Çekirdek aile: Modern toplumlarda görülür "anne, baba ve varsa küçük çocuklardan meydana gelir" (Levy, 1965, akt. Kongar, 1991). Aile gerek geleneksel toplumlarda gerekse gelişmiş toplumlarda olsun -yapı ve işlev bakımından farklılıklar göstermiş olsa da- geçmişten günümüze dünyada yaşamış ve yaşamakta olan çoğu toplumda yaygın olarak görülen toplumsal bir kurumdur. Toplumsal yapının devamlılığı noktasında da önemli işlevleri yerine getirmektedir (Arslan & Arslan, 2015). Bu devamlılık ise üyelerinin sosyalizasyon sürecine tabi tutulmasıyla sağlanmaktadır.

Aile kurumu, sosyolojik açıdan toplumsal kurumların belki de en önemlisidir. Toplumda yer alan her kurum birbirleriyle etkileşim halindedir ve her birinin bir ya da birden fazla işlevi bulunmaktadır. Öte yandan her kurumun işlevlerine yönelik bireylerin üstlenmiş olduğu belli başlı rol ve görevleri de bulunmaktadır. Örneğin içinde bulunduğumuz toplumda hemen hemen her ailede baba, anne, çocuk ve diğer bireylerin içinde bulundukları toplumsal statülerine bağlı olarak üstlenmiş oldukları ya da üstlenmek zorunda kaldıkları bazı rol ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bu rol ve görevler ise yasa, gelenek ve görenek gibi toplumsal yaşamda bireyin statüsel davranışını belirleyen kurallar çerçevesinde düzenlenmektedir (Arslan & Arslan, 2015: 635). Ailenin içinde bulunduğu toplumun yazılı ve yazılı olmayan kurallarını yeni katılan üyelerinin/ çocuklarının sosyalizasyon sürecinde içselleştirilmesi toplumda düzenin devamını sağlar. Üyelerine kazandırmış olduğu tutum ve davranışlarla toplumu da etkileyen aile, aynı zamanda toplumsal yapı içindeki sosyoekonomik ve kültürel değişkenlerden de etkilenmektedir. Bu noktada aile biçimleri ve aile içi ilişkiler hem toplumdan topluma hem de aynı toplum içinde

bölgeden bölgeye ve zamana göre değişiklikler göstermektedir (Merter, 1990: 124). Aile tıpkı canlı bir organizma gibi değişme-gelişme göstermektedir.

İnsanlık tarihine baktığımızda geçirmiş olduğu sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişme ve değişmelere bağlı olarak, sosyal kurumlarda çok önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu değişme ve gelişmelerden aile kurumu da etkilenmiştir (Çağatay, 1971). Aile kurumunda meydana gelen bu değişimler ise ailenin içinde bulunduğu topluma özgü şekillerde vücut bulmuştur. Dolayısıyla aile kurumu, içinde bulunduğu toplumsal yapıya göre, işlev ve temel değerlere sahiptir. Ailenin işlevi, yapısı ve değerleri ise sanayileşme ve modernleşme ile birlikte zamanla bazı değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Örneğin geleneksel ailede çocuk bakımında geniş aileyi oluşturan dede-ebe (nene) önemli bir işleve sahipken modern toplumlarda aile içinde kadının da çalışma yaşamına dahil olmasıyla birlikte çocuğun bakımı ve eğitiminde kurumsal düzeyde bu ihtiyaca cevap veren bakım-eğitim kurumları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda toplumsal değişmeye bağlı olarak aile içindeki rol ve sorumluluklar da değişmeye başlamıştır. Modern toplumlarda aile içindeki rol ve sorumluluklar arasında keskin bir ayrımın olduğunu söylemek her zaman mümkün olmasa da geleneksel ailelerde bu ayrımın daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Geleneksel aile yapısına sahip olan konargöçer Yörük ailelerinde de bu ayrımların daha belirgin olduğunu söylemek mümkündür (Öter, vd., 2023: 4, 5). Ancak Sanayi Devrimi sonrası yaşanan modernleşme süreciyle birlikte konar göçerlikten yarı-konargöçerliğe, daha sonra da yerleşik hayata geçen Yörüklerin aile hayatları da yapı ve işlev bakımından bazı değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Modernleşmeyi yansıtan en önemli kurumlardan birinin aile olması dolayısıyla modernleşmenin yansımaları Yörük ailelerinde de görülebilir.

Bu çalışmada aile kurumu özelinde Yörük ailesinde yaşanan geleneksel yaşama tarzından modern yaşama geçiş sürecindeki değişimleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin Modernleşme Süreci ve Türk Aile Yapısı, Modernleşme Sürecinde Yörük Aile Yapısında Meydana Gelen Sosyolojik Değişimler ana başlıkları altına ayrılmış, daha sonra kapsama uygun alt başlıklara ayrılarak irdelenmiştir.

Türkiye'nin modernleşme sürecinde aile kurumunda meydana gelen değişimleri Yörük ailesi özelinde anlamak için araştırmancının verileri, ilgili literatür taranarak elde edilmiştir.

Literatür taraması yapılırken geleneksel toplum yapısından modern topluma geçiş sürecini kapsayan Cumhuriyet Türkiye'si'nde yapılan akademik tez ve makaleler ile bilimsel eserlerden istifade edilmiştir. Seçilen eserlerde aranan en önemli özellik ilgili çalışmada Yörük ailelerindeki sosyolojik değişimleri içermesidir. Bu bağlamda genel olarak Yörükler değil, içeriğinde ağırlıklı olarak Yörük ailesinin ele alındığı alan yazındaki literatür çalışma kapsamında irdelenmiştir. Tablo 1'de Cumhuriyet Türkiye'si'nde Yörük ailesindeki sosyolojik değişimleri mümkün mertebe en iyi şekilde içerdiği düşünülen ilgili tez çalışmalarıyla yazılan bilimsel makale ve eserlerin listesi yer almaktadır.

Tablo 1: Modernleşme Sürecinde Yörük Ailesinde Meydana Gelen Sosyolojik Değişimleri Kapsadığı İçin İncelenen Eserler

Sıra No	Yılı	Adı Soyadı	Çalışmanın Adı	Türü
1.	1966	Mehmet Eröz	Türk köy sosyolojisi meseleleri ve Yörük-Türkmen köyleri	Kitap
2.	1980	Daniel G. Bates	“Yoruk Settlement in Southeast Turkey”	Kitap bölümü
3.	1990	Ghazi Falah	When Nomads Settle The evolution of semi-nomadism in non-desert environment the case of Galilee in the 19th century	Makale
4.	1991	Mehmet Eröz	Yörükler	Kitap
5.	2001	Erdal Aksoy	Yörük ve Türkmenlerin Sosyo Kültürel Yapısı (Karakeçili Aşireti Örneği)	Yayımlanmamış doktora tezi
6.	2004	M. Said Doğan & Cihangir Doğan	Tarihsel gelişim sürecinde Yörükler	Makale
7.	2005	Ulla Johansen	50 yıl önce Türkiye’de Yörüklerin yayla hayatı	Kitap
8.	2005	Ayşe Hilal Tuztaş	Günümüzde Isparta’da yaşayan Yörüklerin siyasi ve kültür tarihleri	Yayımlanmamış yüksek lisans tezi
9.	2006	Adem Öter	Gedikli Köyünün Eğitimle Olan İlişkisi Üzerine Bir Araştırma	Bildiri
10.	2008	Hale Bozalan	Bergama merkezi ilçe ve köylerinde yaşayan Yörüklerin ağız incelemesi	Yayımlanmamış yüksek lisans tezi
11.	2011	Ayşe İncir	Mersin Yörüklerinde doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili inanışların mukayeseli araştırması	Yayımlanmamış yüksek lisans tezi
12.	2012	Mehmet Ak	19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin sosyoekonomik durumu	Yayımlanmamış doktora tezi
13.	2015	Fatih Uslu	Bozahmeli Yörük aşireti üzerine sosyolojik bir araştırma	Yayımlanmamış doktora tezi
14.	2019	Burcu Baysal	Hayta Yörüklerinin Folkloru (Antalya ili örneğinde)	Yayımlanmamış yüksek lisans tezi
15.	2019	Adem Öter	Yörük kültürü ve toplumsal değişim süreçleri (Batı Akdeniz uygulaması)	Yayımlanmamış doktora tezi
16.	2019	Adem Öter, Metin Özkul	Modernleşmenin yaşam tarzı üzerindeki etkileri ve Yörüklerde modernleşme eğilimleri (Batı Akdeniz örneği- Isparta, Burdur, Antalya)	Makale
17.	2019	Kiraz Sargın	Kültürel coğrafya açısından Karahacılı Yörükleri: Serik örneği	Yayımlanmamış yüksek lisans tezi
18.	2022	Merve Ekentok	Batı Anadolu’nun Türkleşme süreci ve Aydın sancağında Yörükler	Yayımlanmamış yüksek lisans tezi
19.	2023	Adem Öter, Muammer Akgül, Çağrı Çalışkan	Antalya’da yaşayan Yörüklerin örf, adet ve gelenekleri (1927-1928)	Makale

Yörüklerle ilgili yapılan çalışmalar taranarak içerisinden Yörük aile hayatına dair veriler derlenmiştir. Derleme bir makale niteliğindeki bu çalışma, konargöçerlikten yerleşikliğe Yörük ailesindeki mevcut durumun ne olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Zira geleneksel literatür çalışması mevcut konuyla ilgili varsa bir literatür eksikliğini ortaya koyarken aynı zamanda yapılan çalışmaların eleştirel bir değerlendirmesini de içinde barındırır (Yıldız, 2022: 371). Bu noktada bu çalışma, konuyla ilgili mevcut çalışmalara eleştirel yaklaşmayı da amaçlamaktadır.

Türkiye’nin Modernleşme Süreci ve Türk Aile Yapısı

2.1. Modernleşme Süreci

‘Modern’ kelimesinin kökeni beşinci yüzyıla kadar dayanmaktadır. Kelime Latince ‘*modernus*’ biçimiyle artık resmen Hristiyan olduğu kabul edilmiş olan o dönemi, Romalı ve Pagan geçmişten ayırmak için kullanılmıştır. İçeriği sürekli değişse bile, modern eski olandan yeni

olana geçilmeyi, yeni olanın çağcıl ve iyi olan olduğunu belirtir (Bağce, 2004). “Modernite” kavramı ise ilk kez, Charles Baudelaire’in 1863 yılında Constantin Guys adlı ressam üzerine kaleme aldığı övgü dolu bir makale olan “*Modern Hayatın Ressamı*” adlı metinde kullanılmıştır (Frisby, 2006). Metinde yer alan modernite, daha önceki düşünce ifade etmedeki kavramlardan farklı olarak, yeni olana gönderme yapmak için kullanılmıştır.

Türk modernleşmesi ilk olarak, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan iki savaş sonrası imzalanan 1699 Karlofça Antlaşması ve 1718 Pasarofça Antlaşmaları ile devlet erkânı dış dünyaya karşı tutum değiştirme ve içeride bazı yenilikler (ıslahat) yapma gerekliliği sonucuyla başlamıştır. Bu bağlamda 18. yüzyıl başlarını Türk modernleşmesinin başlangıç tarihi olarak kabul edip modernleşme/çağdaşlaşma tarihini buradan başlatmak gerekir (Berkes, 2012). Devlet erkânı modernleşmeye ordudan başlamıştır. Fakat bu girişim başta Yeniçeri Ocağı’ndan karşıt tepki bulmuştur. 1768-1774 yılları arasında yaşanan Osmanlı-Rus savaşı sonrası imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması, modern silahlarla ve askeri stratejik yöntemlerle yetiştirilmiş ordu karşısında ancak çağın silah teknolojisiyle donatılmış modern bir orduyla mücadele edilebileceğini Osmanlı Devleti’ne acı bir tecrübeyle öğretmiştir (Berkes, 2012: 81). Yaşanan mağlubiyetler ve ağır şartları olan imzalanan antlaşmalar nedeniyle başta padişah ve saray erkânı dünyaya bakışını, Batı toplumlarını ve görme tarzlarını, onları algılama şekillerini değiştirmeye başlamıştır. Devlet merkezinde, padişah ve saray çevresinin öncülüğüyle başlayan toplumsal değişme seyri sadece gündelik hayata ilişkin olmamış, gündelik hayattaki değişimler, sanat ve düşünce alanındaki değişimlerle paralel olarak sürdürülmüştür (Zorlu, 2008).

18. yüzyılda başlayan Türk modernleşmesi harp, eğitim, sağlık, hukuk, siyaset, ekonomi, matbaa, tarım, vb. alanları kapsamakla birlikte (Berkes, 2012), devletten topluma doğru ilerleyen bir elitist hareket olarak geliştiğinden merkezden taşraya çok fazla sirayet edememiştir (Bilgin, 2002: 78). Mümtaz Turhan’a göre Modernleşme/Batılılaşma sürecinde genellikle “mecburi” kültür değişmesine maruz kalan Türk toplumunda kültürün bu “sert” tarafları dikkate alınmadan değişim gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bunun en önemli nedeni ise Batı’nın özünün ne olduğu ve nasıl alınacağı konusunda isabetli teşhisler yapılamamasıdır. İnsan unsurunun dışında, insanın zihniyetini dönüştürmeden Batı’nın sadece giyim kuşam, hayat tarzı gibi şekli özelliklerini, müesseselerini ve teknolojisini ülkeye taşıyarak Batılılaşacağımız varsayılmıştır (Demirel, 2007).

Cumhuriyetin ilanından sonra ekonomi, siyaset, eğitim, hukuk başta olmak üzere birçok alanda reformist yenilikler ve revizyonlar yapılmıştır. Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk yıllarında nüfusun çoğunluğu köylerde yaşadığı için kalkınmanın merkezinde köy ve köylüler yer almıştır. Çünkü 1927 yılında yapılan Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk nüfus sayımına göre ülkenin toplam nüfusu 13.660.275 kişiden oluşmaktadır. Bunların %24’ü şehirlerde (3.305.879) yaşarken yaklaşık %76’sı ise kırsal bölgelerde (10.354.396) yaşamaktadır (Köse, 2010: 142). Nüfusun %80’ine yakınına oluşturan kırsal bölge nüfusunun ise yarısı konargöçer halktan oluşmaktadır (Babuş, 2006: 132, akt. Köse, 2010: 142).

Türkiye’de 1950 sonrası tarımda makineleşmenin hızla yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte köylü, makineli tarım sayesinde piyasa için daha çok üretim yapmaya başlamıştır. Üretim fazlası mahsullerini ise Toprak Mahsulleri Ofisi’ne veya diğer pazarlara satmak için şehir ve kasabayla olan ilişki ve etkileşimini sıklaştırmıştır. Tarımda makineleşmenin giderek yaygınlaşması sonucu, geleneksel köy ailesi içinde traktör kullananlarda ailenin bütün fertlerinin artık tarımsal üretimde çalışmamaları gerektiği anlaşılmıştır. Bu durum, çalışmayan aile fertlerinin iş bulmak üzere şehre

göç etmelerine neden olmuştur. Köylerde makineleşmenin doğurduğu bir başka sonuç ise; traktör kullanımının yaygınlık kazanmasıyla birlikte üretimi yeni yapılmaya başlanan çeşitli tarım mahsulleri için boş arazilerin ekilmeye başlanmasıdır. Dolayısıyla ekilebilir arazi miktarı giderek artmış, mera oranı ise her geçen gün azalmıştır. Bu durum ise otlak yetersizliğine, ayrıca sürü otlatmasında ya da sürünün göçü esnasında hayvanların ekilen tarımsal ürünlere zarar vermesine neden olmuştur; köylü ile hayvan sahiplerinin kavga etmesine yol açmıştır (Eröz, 1991: 212, 271). Sonuç olarak çoğu köyde hayvancılık terk edilmeye başlamıştır. Meraların sürülmesiyle birlikte köyde hayvancılıkla geçimini sağlayanlar, bu işi terk etmek zorunda kaldıkları için iş bulmak üzere şehre göç etmişlerdir (Erdentuğ, 1967). Kırdan kente doğru yaşanan bu toplumsal hareketlilikle ilgili önemli bir husus, kasabalardaki küçük iş, zanaat ve meslekler düzeyindeki yapıların kırsaldan göçle gelen bu yeni insanlar tarafından doldurulmasıdır (Mardin, 1991).

Nermin Erdentuğ'a göre ekonomik ve teknik gelişmenin Türkiye'deki geleneksel toplumlarda (köy kültüründe) yaptığı değişimler evvelâ maddi kültür sahasında görülmüştür. Köylülerin para ekonomisine girmeleri ile bu toplumların ekonomik ve toplumsal alanlarında görülen değişimlere karşılık, inançlarında çok ağır seyreden bir değişim meydana gelmiş, önceden beri var olan karşılıksız yardımlaşmalar yerini çıkara dayalı yardımlaşmaya bırakmıştır (1967: 71). Kısaca, yukarıda da bahsedildiği üzere, Modern Türkiye'nin toplumsal yapısındaki değişimin ana eksenin köy ve köylülük içinde gerçekleşen değişim-dönüşüm olduğunu söylemek mümkündür.

2.2. Aile Kurumu

Ailenin içinde bulunduğu toplumsal yapıya göre farklı tanımları yapılmaktadır. Çünkü, aile kavramının içi; aile içindeki fert sayısına, iş bölümüne, ailenin kurulma şekline ve soyun devamının nasıl sürdürüleceğine göre farklı biçimlerde doldurulabilir (Durdu, 2018). Ancak Rezan Şahinkaya aileyi en genel olarak; evlilik akdi yoluyla (dini, resmi) karşılıklı olarak birbirine bağlanmış, aynı evi ve hane halkı içinde kazanılan ortak geliri paylaşan, statülerinin sahip oldukları çeşitli roller çerçevesinde (karı-koca, ana-baba, evlât, kardeş) birbirini karşılıklı olarak etkileyen, içinde doğup büyüdüğü kültürden etkilenen yeri geldiğinde kendilerine has bir görgü yaratıp, kendi kültürünü oluşturup bunu devam ettiren insanlar topluluğu (1991: 38) olarak tanımlamaktadır.

Tarihsel süreçte yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler beraberinde maddi-manevi kültür değişmesine neden olurken bu durum toplum yapısında kurumsal düzeyde değişikliklere yol açmıştır. Toplumsal kurumlardan belki de en önemlisi olan aile kurumunun yapısında aile içi ilişkiler noktasında bazı değişimler ister istemez kaçınılmaz olarak yaşanmıştır. Örneğin; tarihsel süreç içinde ailede otoriter ilişkiler bağlamında değişimler meydana gelmiştir. İlk Çağ'da geniş pederşahi (ataerkil) aile; Orta Çağ'da küçük pederşahi aile, Yeni Çağ'da ve günümüzde ise modern demokratik çekirdek ailenin karakteristik yapılarıyla var ola geldiği görülmektedir (Şahinkaya, 1991: 38). Dolayısıyla geçmişten günümüze her toplumun kendisine özgün yapısı ile varlığını sürdürmüş olan aile, zaman içinde yapısal, biçimsel ve işlevsel değişikliklere tabi olmuştur (Findıkoğlu, 1990).

Göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçiş, tarımsal ekonomideki değişiklikler, şehirleşme ve sanayileşme gibi süreçler, aile yapısını zaman içinde etkileyen belirli evrelerin bir sonucudur. Bu dönüşümler arasında, aileleri en çok etkileyenlerden biri 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi

olmuştur. Öncesinde Avrupa'da yaygın olan ve egemen olan aile ideolojisini derinden etkileyen faktörler arasında, özellikle Fransız Devrimi'nin ardındaki ekonomik, endüstriyel ve dini nedenler bulunmaktadır. Fransız Devrimi, sadece siyasi bir değişim getirmekle kalmamış, aynı zamanda ekonomik ve endüstriyel alanlarda da önemli etkiler yaratmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan sanayi patlaması, geleneksel aile ideolojisini zorlayan ve değiştiren unsurlardan biri olmuştur. Sanayi Devrimi, üretim süreçlerindeki teknolojik ilerlemeler, toplumsal yapıda değişiklikler ve iş bölümündeki evrim gibi etkenlerle birlikte aile yapısını dönüştürmüştür. Bu değişim süreci, aile rollerindeki ve sosyal normlardaki değişiklikleri beraberinde getirmiş ve aile üyelerinin yaşamlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Dolayısıyla, Sanayi Devrimi, sadece ekonomik ve endüstriyel açıdan değil; aynı zamanda aile dinamikleri üzerinde de derinlemesine bir etki bırakarak toplumsal yapıda önemli değişikliklere neden olmuştur (Cebeci, 2009: 86).

Toplumsal yapıda meydana gelen gelişme ve değişmeye istinaden yapı, şekil ve işlev değişiklikleri geçirmiş olan aile kurumunda meydana gelen söz konusu değişikliklerin esas kaynağı; çoğunlukla modern Batı medeniyetine özgü değerler olmuştur ve 19. yüzyıldan itibaren kültürleşme yoluyla Türk ailesini yavaş yavaş etkilemeye başlamıştır. Türkiye'de 1950 sonrasında yaşanan kırdan kente göçe etki eden en önemli faktörlerden biri de kırsal yaşamın modernleşme sürecine eklemlenmesidir. Bu durum kırsal alanda yaygın olarak görülen geleneksel geniş ailenin şehirleşme/modernleşme sürecinde değişim ve dönüşüme uğrayarak yerini çekirdek aileye bırakmasına yol açmıştır. Geleneksel geniş aileden modern çekirdek aileye geçişin en önemli göstergesi ise eşlerin az çocuk sahibi olmayı tercih etmesidir. Bu bağlamda modern korunma yöntemlerini kullanan eşler az çocuk sahibi olmaya başlamıştır.

Türkiye'de tarımda makineleşme öncesi dönemde 1950'lere gelinceye kadar geleneksel aile veya kırsal geniş ataerkil aile hayatının yoğun olarak yaşandığı dönemde çocuklar, ailenin ücretsiz iş gücü ihtiyacını karşılamaktaydı. Bu bağlamda mümkün olduğunca çok sayıda ve özellikle erkek çocuk sahibi olunmak istenirdi. Tarımsal üretimle geçinen kır ailesinde ortalama biyolojik motor kontrolleri gelişen çocuklar yaklaşık 6 yaşlarından itibaren evlerinin ihtiyaçlarına yönelik işgücü eksikliğini gidermek için cinsiyetlerine göre kendilerinin yapabileceği işlerde çalışmaya başladılar. Çocuk, gelişimine uygun olarak sığır, oğlak çobanlığı, çiftçilik ve ev işlerine yardım etme gibi hususlarda, verilen sorumluluk dâhilinde ailesinin üretim faaliyetlerine katılırdı (Kıray, 2006).

Kısaca sanayileşmenin beraberinde getirdiği modernleşme ile birlikte, Türk ailesinde meydana gelen değişimler nicel ve nitel değişimler altında toplanabilir. Nicel değişimleri; eş sayısında, aile büyüklüğünde ve çocuk sayısında meydana gelen değişimler olarak sıralamak mümkün iken, nitel değişimleri; ailede evlilik kararı ve eş seçimindeki değişiklikler, evlenme ritüelinde meydana gelen değişiklikler, kadının konumunda meydana gelen değişimler, aile üyelerinin eğitim düzeyinde meydana gelen değişimler, aile otoritesinde meydana gelen değişiklikler, akrabalık bağında meydana gelen değişimler vd. şeklinde sıralamak mümkündür.

3. Modernleşme Sürecinde Yörük Aile Yapısında Meydana Gelen Sosyolojik Değişimler

3.1. Yörüklerin Türk Toplumundaki Yeri

Türk toplum yapısının bir parçası olarak “Yörük” kavramına ve ortaya çıkışına kısaca değinmek gerekirse; bazı kaynaklar köken bakımından Yörük kelimesinin yürümek fiilinden geldiğini ifade ederken bazı kaynaklar ise Yörük adının “Yürük ve Er” kelimelerinin birleşmesinden

doğduğunu, aslında “Yüreğir” isminden ileri geldiğini ifade etmektedir (Ak, 2012: 6). Bu noktada Eröz, Yörük kelimesinin ‘Yürük’ şeklinde söylenip yazılmasının hatalı olduğunu, kelimenin yürümek fiilinden müştak olup isim olduğunu dile getirir (Eröz, 1966: 6). İncalcık’a (2000) göre ise Yörük: “Türkmen göçerlerine Osmanlı topraklarına, çoğunlukla Batı Anadolu ve Doğu Balkanlara geldikleri zaman verilen bürokratik ad” (İncalcık, 2000: 458) olmakla birlikte “tarihsel anlamda Türkmenler ya da El-Etrak olarak da bilinen Yörükler, 1020 yılından sonra Küçük Asya’yı fethetmiş olan Oğuz Boyu’nun bir koludur” (İncalcık, 2014: 467). Yüzyıllar içinde yaşanan sosyokültürel değişimlere bağlı olarak Orta Asya Türk Bozkır kültürünün konargöçer yaşama tarzının devamı mahiyetindeki Oğuz Türkleri için kullanılan, Türkmen kavramının yerine Yörük kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Arşiv belgeleri incelendiği zamanda Türkmen ve Yörük kavramlarının eş anlamlı olarak, çoğu yerde birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir: Türkmân-ı Haleb, Yörükân-ı Haleb, gibi (Sümer, 1953).

Öte yandan bir yaşam biçimi olarak da ele alınan Yörük kelimesinin göçebe anlamı da bulunmaktadır. 14. asrın ikinci yarısında kullanılmaya başlanan Yörük kelimesinin göçebe anlamı, günümüzde halen kullanılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Yörükler en genel tanımıyla, yazın yaylalarda ve serin otlaklarda; kışın ise kışlık ve ova gibi daha sıcak bölgelerde büyük ya da küçük gruplar halinde, hayvancılık ile uğraşan, konargöçer olarak yaşayan Türklerdir (Doğan & Doğan, 2004: 17, 18). Kısaca Yörüklük kendine has iktisadi yaşama tarzına bağlı ortaya çıkan bir kimlik aidiyetidir. Bu noktada Cevdet Türkay’ın, Yörük tanımı da konargöçer yaşam tarzını kapsamaktadır. Ona göre “Yörük deyimi iyi ve çabuk yürüyen göçebe, Anadolu’nun çadırdan oturan Türkmenleri, bir yerde yerleşmeyen göçebe halkı” anlamlarına gelen Anadolu ve Rumeli’ye yayılmış Türkmen topluluklarıdır (Türkay, 1979).

Yörüklerin Anadolu’nun Türkleşmesine sundukları katkılarının haricinde, Anadolu Selçuklu Devletinden itibaren Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde de devlete karşı askeri, siyasi ve ekonomik açıdan pek çok hizmetleri olmuştur. Söz konusu bu hizmetlere hem sivil hem de askeri olmak üzere nakliyat, kale tamiri, köprü inşaatı vs. yapımı örnek olarak verilebilir (Çetintürk, 1943; Turan, 1958: 66-165; Eröz, 1991: 225, 226).

Türk toplumunun bir parçası olan konargöçer Yörüklerin tamamına yakını modernleşmeye bağlı olarak Modern Türkiye’nin kuruluşuyla birlikte yaklaşık 70-80 yıl içinde konargöçer yaşamı terk ederek yerleşik hayata geçmiştir. Yerleşik yaşama geçmeye etki eden en önemli faktörlerden biri eğitim seviyesinin her geçen gün yükselmesidir. Eğitimin önemini fark eden ve çocuklarının tahsil seviyesini yükselten Yörük aşiretleri diğerlerine göre daha önce yerleşik hayata geçmiştir (Eröz, 1991: 251). 2009 yılında çıkan “*Son İskân Kanunu*” olarak kabul edilen kanun ile 80 aile daha yerleşik yaşama geçmiştir (A.A., 2017.09.19). 2017 yılı itibarıyla yaklaşık olarak 150 Yörük ailesi tam konargöçer yaşamı sürdürmekteydi. Günümüzde Akdeniz Bölgesi’nde tam konargöçer yaşayanların sayısı yaklaşık 100 aile civarındadır. Batı Akdeniz Bölgesi’nde Yarı-konargöçer yaşayanlar ise Isparta Aksu Çayır Yaylası’nda yaylayan ve Serik muhitinde kışlayan Karakoyunlu aşireti mensuplarıdır (Öter, 2019). Yörüklerin sahip oldukları konargöçer, yarı-konargöçer ve yerleşik yaşama tarzları onların aile yapılarını da etkilemiştir.

3.2. Yörük Aile Yapısında Meydana Gelen Sosyolojik Değişimler

Konargöçer Yörüklerde sosyokültürel ve ekonomik değişmeye yol açan en önemli faktörler kısaca aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Yörüklerin eğitim-öğretimin önemini kavraması ve çocuklarını okutma isteğinin giderek artması ile meydana gelen zihniyet yapısındaki değişimler.
- Orman Kanunu ile birlikte özellikle keçilerin yaşam alanını tehdit eden düzenlemelerin yapılması ve uygulanan cezai müeyyidelerin ağır olması.
- Ülke içinde yapılan seçimlerde söz sahibi olabilmek ve seslerini duyurabilmek için oy verme isteğinin ortaya çıkması, buna bağlı yerleşik hayata geçme arzusunun her geçen gün artması.
- Yeni kara yollarının açılması ve karayollarından geçen sürüler için taşıtların tehlike unsuru oluşturmaları.
- Göç yolları üzerinde oluşturulan yeni yerleşim yerleri ve ziraat alanlarından dolayı otlaklar azalmış ve göçün yapılması her geçen gün zorlaşmıştır (Eröz, 1966: 151).

Yörüklerin sosyoekonomik yaşamını doğrudan etkileyen bu unsurlar onların aile yapısını da etkilemiştir. Çünkü aile kurumu, içinde bulunduğu topluma özgü şekillerde var olur. Bu gerçeklikten hareketle toplumsal değişme ve gelişmeye bağlı olarak konargöçerliği terk ederek yarı-konargöçer (Bates, 1980; Falah, 1990) ve yerleşik yaşama tarzına geçen Yörüklerin değişen yaşama tarzlarıyla birlikte aile yapılarında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Osmanlı devleti döneminde hız kazanan Yörüklerin iskân edilerek yerleşik yaşama geçirilmesi çalışmaları, Cumhuriyet Türkiye'sinde de devam etmiştir. Modernleşme süreciyle birlikte Yörük aşiret ve obaları arasında özellikle 1950 sonrasında göçebe kültür terk edilerek yerleşik hayata geçilmeye başlanmıştır. Yerleşik yaşamda mekânsal tercihler köylerin yanında şehirlerden de oluşmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk kalkınma hamlesini yüzyıllarca ihmal edilen köy ve köylü üzerinden yürütmeye başlamıştır. Bu bağlamda tarımsal üretimin modernleşmesi için tarımda makineleşmeyi devlet eliyle teşvik ederek, çiftçilerin nitelik seviyesini artırmaya yönelik her tür bilimsel faaliyetleri desteklemiştir. Özellikle 1950 sonrası tarımda makineleşme Marshall yardımlarıyla hız kazanmıştır. Halk traktörün yaygınlaşmasından sonra kendisine yeni tarım arazileri açmaya; sahip olduğu arazileri ise nadasa bırakmadan her yıl ekmeye başlamıştır. Kırsal kesimde her geçen gün yeni açılan tarım arazilerinin olması ve nadasın terk edilmesi hayvancılık ekonomisiyle geçinen ve yaylak-kışlak arasında konargöçer döngüsel bir yaşam süren Yörüklerin aleyhine olmuştur. Yüz yıllardır Yörüklerin kullandığı göç yolları üzerinde kurulan tarım arazileri hayvanların göç esnasındaki otlaklarını daraltmış, geçiş yolları ise kapanarak yer değiştirmek durumunda kalmıştır. Bu nedenle Yörükler ve yerleşik halk arasında çiftçi-çoban kavgaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Konargöçer Yörüklerin göç kervanlarıyla yaylak-kışlak-güzlek arasında gidip-gelmeleri her geçen gün zorlaşmıştır (Öter, 2019: 27). Dolayısıyla otlak sayılarının azalması, meraların ziraat amaçlı kullanılmaya başlanması, hayvancılığın ekonomik anlamda getirisinin azalması, hayvanları beslemenin ve koruma altında tutmanın gün geçtikçe zorlaşması, şehirlere yerleşme isteğinin artması gibi nedenlerden dolayı günümüzde tam konargöçer yaşam süren Yörük ailelerinin sayısının geçmişe kıyasla tükenme noktasına geldiğini söylemek mümkündür (Doğan & Doğan, 2004: 24). Konargöçer Yörüklerin zamanla yarı göçebe ve yerleşik yaşama geçmeye başlamasıyla birlikte yaşam tarzında meydana gelen maddi değişimler, kültürel değişimleri de beraberinde getirmiştir. Kültürel değişim sonucunda Yörüklerin günlük hayatlarındaki anlayışları yani tevekkülperverlik ve kanaatkarlıkları değişmiş; cemaat hayatına özgü kolektif şuur ve tasavvur sarsılarak, yerini bireysel psikoloji ile şahsi değerler almıştır. Böylece topluluk ruhuyla hareket

etme her geçen gün azalmış, buna karşın fertlerin kendi kabiliyetleri ve takdirleriyle hareket etme anlayışı topluluk içinde baskın duruma gelmiştir (Eröz, 1991: 120). Kültürel yapıda meydana gelen bu değişimlerin aile ilişkilerinde de bazı değişimleri beraberinde getirdiği görülmektedir. Dolayısıyla kuşaklar arasındaki sosyo-kültürel farklar aile kurumu üzerinden açıkça okunabilir. Bu noktada 1950’ler sonrasında göçebe kültürün terk edilip zamanla yerleşik yaşama geçilmeye başlanması ile birlikte aile yapıları ve aile ilişkileri arasında bazı değişim ve dönüşümlerin meydana geldiğini söylemek mümkündür.

Konuyla ilgili alan yazını incelendiği zaman Yörük aile yapısı ve Yörük aile yapısında meydana gelen değişimleri ele alan çalışmaların ilk olarak Yörük ailelerinde evlenme biçimlerine yani eş seçimlerine vurgu yaptıkları, sonrasında ise Yörük aile yapısında meydana gelen değişimleri, en genel haliyle yapısal, demografik, ekonomik, eğitim vd. unsurlar bağlamında ele aldıkları görülmektedir.

İlk olarak Yörük ailelerinde evlilik biçimlerine değinmek gerekirse; incelenen çalışmalar bağlamında Yörük ailelerinde akraba evliliğinin, görücü usulü evliliğin, kaçarak evlenmenin, tek eşliliğin (*monogami*) yaygın olduğu görülmektedir. Ailede otoritenin dağılımında ise daha çok erkek hakimiyeti söz konusudur (Ak, 2012; Baysal, 2019; Bozalan, 2008; vd.). Ekentok ise Aydın Sancağındaki Yörükler ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında, Yörükler arasında eş sayısına göre genellikle tek eşle evliliğin yaygın olmakla birlikte bazen çok eşle/kadınla (*polijini*) yapılan evliliklerinde olduğunu, fakat bu evlilik türünün toplum içinde çok hoş karşılanmadığını belirtmektedir:

“Yörüklerde genel olarak birbirlerine (akraba) kız alıp verme usulü yaygın olarak görülmektedir. Genel olarak evlenme adetleri görücü usulü ile olmakla birlikte sevdiği ile evlenme, kaçma/kaçırılma ya da değişme/değişik usullerine göre yapılmaktaydı. Yörüklerde genellikle tek eşle yapılan evlilik olmakla birlikte çok eşle yapılan evlilik görülmemektedir bu durum hoş karşılanmazdı. Ancak kadının ya da erkeğin eşi vefat ettikten sonra tekrar tekrar evlilik görülmekteydi” (Ekentok, 2022: 71).

Konargöçer Yörükler arasında genel olarak çok eşlilik hoş karşılanmazdı. Sahip olunan gelenek-göreneğe göre erkeğin birden fazla kadınla evlilik yapmasının temel koşulu erkeğin eşinin ölmesi ya da süregelen bir hastalığa yakalanmasıdır. Ancak bu şekilde erkeğin ikinci evliliği toplumsal kabul görürdü.

Yörüklerin sosyokültürel değerlerinin kamusal vicdandaki yansımalarına baktığımızda tek eşliliği desteklediği görülür. Bu bağlamda iki kadınla kurulan bir yuvanın huzur ve düzeni sürdürmeyeceği, bereketin azalacağı düşünülmektedir. Tek kadınla evliliğin, kadının erkeğine olan sevgisini de artıracığına inanılırdı:

“İki garının gocası

Şeytanların hocası

Bir garı bir goca

Halva yer gece gece” (Eröz, 1991: 53, 54).

Konargöçer Yörük aşiret ve obaları arasında çok eşliliğin yapılma nedenleri çok farklı dinamiklerden beslenmektedir. Örneğin; çok eşlilik zevk ve hırsın bir sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, kişisel tercihlerin ve duygusal ihtiyaçların ötesinde, bazen ekonomik ve pratik nedenlere de dayanabilir. Yani, Yörük toplumunda çok eşlilik hem iş düzenini sağlama

hem de bireysel arzuları karşılama amacıyla çeşitli dinamiklerin birleşimi olarak da görülebilir (Öter, vd. 2023: 5). Ama yaygın olan tek eşle evliliktir.

Mehmet Eröz'ün (1991) Yörükler hakkında yapmış olduğu alan araştırması kapsam itibariyle Akdeniz ve Ege Bölgesinde yaşayan tüm Yörükleri içermektedir. Eröz, Antalya Korkuteli Söbüce Yaylası'nda 83 çadırılık Yeniosmanlı Aşireti'nde sadece iki çadırdaki çok eşliliğin (*poligami*, *çok karılılık*, *laaddüd-i zevcat*) olduğunu, diğerlerinin hep tek kadınla evli olduklarını belirtmektedir. Ona göre modern dönemde kamu vicdanı da tek eşliliği kabul etmektedir (Eröz, 1991: 53). Öter, yapmış olduğu çalışmada, Yörüklerin evlenme adetleri ile ilgili olarak; Yörüklerin önceden yabancılardan korunmak ve kültürel uyum problemleri gibi sorunlar yaşamamak adına kolay kolay dışarıdan evlenmediklerinden, Yörük aşiretlerinde grup içi evliliklerin (*endogami*) ve çoğunlukla tek eşliliğin (*monogami*) hâkim olduğundan ve evlenirken zenginlik yerine asalet, soy temizliği arandığından bahseder (Öter, 2019: 123-125).

Konargöçer Yörük kültüründe endogamiye dair de birçok atasözü vardır. Yörük aşiretleri arasında en yaygın kullanılanlardan birkaç tanesi aşağıdaki gibidir:

“Yaban yerden alma düveyi
Çeker gider boğayı” Saraçlı, Sülekli.
“Uzaktan alma düğeyi,
Çeker gider boğayı” ve
“Yağlı peynir derisinden çıkmaz
Sütlü koyun sürüsünden çıkmaz” Boynu inceli.
“Ağaç mislinden aşılır” Bahşişler, (Eröz, 1991: 53).

Tüm bu atasözlerinin evlenecek yaşa gelen Yörük gençlerine vermiş olduğu en temel öğüt kısaca; evlendikleri eşleriyle olan birçok noktadaki kültürel benzerlikler sayesinde aile içi uyumlarının daha kolay olacağıdır. Farklı yaşama tarzı ve kültüre sahip bireylerle yapılacak olan evliliklerde, kültür farklılıklarından dolayı aile içinde ortaya çıkacak uyum sorunlarının yaşanılması kuvvetle muhtemeldir.

Modernleşme süreci, Yörük ailesinde çocuk sayısına da etki etmiştir. Yörük ailelerinde anne-babaların çocuklarından genellikle beklentisi, yaşlandıklarında kendilerine bakacak olması yönündeydi. Tek çocuğun ölümü durumunda ise bu destek garantisi ortadan kalkar ve ailedeki zürriyet durumu sona ererdi. Bu sebepten ötürü birden fazla çocuk sahibi olmak, yaşlılıkta güvence sağlamak açısından daha çok tercih edilirdi (Yasa, 1969: 84). Ancak modernleşme süreci Yörük ailesinde çocuk sayısının azalmasına da kuşkusuz etki etmiştir. Erdal Aksoy tarafından yapılan Yörük-Türkmenlerin sosyo-kültürel yapısıyla ilgili araştırmada hane halkı reislerinin sahip olmayı düşündükleri ideal çocuk sayısında; ilk sırayı katılımcıların yaklaşık yarısının (%46,5) 2 çocuk sahibi olmak isteyenler yer alırken, %30'luk oranla 3 çocuk, %11,1'lik oranla 4 çocuk, %10,7'lik oranla 5 ve daha fazla çocuğa sahip olmak isteyen hane halkı reisleri takip etmektedir. Sadece bir çocuğa sahip olmak isteyenlerin oranı ise %1,2'dir (2001: 172). Batı Akdeniz Bölgesi'nde köyde ve şehirde yaşayan Yörüklerle ilgili Öter'in yapmış olduğu çalışmada ise kırsalda yarı-konargöçer yaşayan Yörükler arasında ortalama çocuk sayısı dört iken şehirde yaşayanlarda ortalama çocuk sayısı ikidir. Kırsal yaşam içinde çocuk, hane halkının ücretsiz işgücü olarak görülürken şehir hayatında buna gerek kalmamıştır. Şehir hayatı anne-babaya ebeveyn olarak sahip olduğu her çocuk için yeni sorumluluklar yüklemiştir. Bu nedenle şehirde fazla çocuk sahibi olmak çok fazla istenilen bir durum değildir (Öter, 2019: 217).

Uslu'nun yapmış olduğu çalışmada da kırsalda çocuk sayısının azaldığı göze çarpmaktadır. 48 yaşındaki erkek katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Babamlar sekiz kardeş, anamlar beş kardeşler. Biz de beş kardeşiz. Ama bizim aşirette beş kardeş az sayılır. Genellikle 8-10 kardeş oluyor. Son yıllarda yerleşik hayata geçenler genellikle iki-üç çocuk yapar oldular. Biz üç çocuğun hakkından zor geliyoruz. Eskiden ana baba sadece ilk çocuğa bakarlarmış, gerisi büyük olanlar küçüklere bakar, büyür giderlermiş” (2015: 181, 182).

Modernleşme süreci Yörük bireylerin evlilikte eş tercihinin de etkilemiştir. Günümüzde yerleşik yaşama geçiş, göç, eğitim seviyesinin yükselmesi, kitle iletişim araçlarında meydana gelen gelişmeler, gençlerin duygularını ebeveynlerine daha kolay ifade edebilmeleri gibi daha pek çok etmen grup dışı (*egzogami*) evliliklerin artmasına neden olmuştur. Eş tercihinde ise eğitim seviyesi yükseldikçe karar mekanizmaları aile büyüklerinden evlenecek kadın ve erkeğe doğru kaymaya başlamıştır. 1988 yılı Türk Aile Yapısı Araştırması verilerine göre eğitim seviyesi yükseldikçe eşle anlaşılarak evlenenlerin oranı da yükselmektedir (DPT, 1992).

Ayşe İncir'in “Mersin Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm ile İlgili İnanışların Mukayeseli Araştırması”nda yöredeki evlenme biçimleri incelendiğinde; geçmişte en çok yapılan evlenme biçiminin görücü usulüyle evlenme olduğu görülmüştür. Ayrıca değiş-tokuş evlilik (değişme); otura kalma (varıp oturma), akraba evliliklerinin bazı türleri olarak; teyze-dayı ve amca-hala çocuklarıyla evlenme, baldızla evlenme, kayınbiraderle evlenme şeklindeyken, dezmal kaçırmak, kaçarak evlenme, dul kadın ve dul erkeğin evlenmesi, kumalık, kızın kendinden küçük erkekle evlenmesi veya kendinden çok büyük erkekle evlenmesi şeklinde de evlilik türleri vardır. Geçmişte yukarıda belirtilen evlilik türlerinin yaygın olarak yapıldığı yörede, günümüzde daha çok anlaşarak evlilikler yapılmakta; ancak geçmişteki evlilik biçimlerine günümüzde nadir de olsa rastlanılmaktadır (2011: 32-34).

Öter'in yapmış olduğu çalışma da göstermektedir ki; konargöçerliği terk ederek şehirlere yerleşen Yörükler arasında evlenmede eş tercihinde yeni bir tip evlenme tarzı ortaya çıkmıştır. Bunun nedenlerinden birisi geleneksel düşünce kalıplarıyla sosyalleşen Yörüklerden bazılarının modern yaşamı tam olarak içselleştirememeleridir. Geleneksel ve modern düşüncenin birleşimiyle oluşan bu yeni tip evlilik tarzı “*Akraba/Dost Tavsiyesi ile Anlaşılarak*” evlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu evlilik tarzının altında yatan temel nedenler arasında Yörüklerin evlendirecek oldukları çocuklarının eş tercihlerini yaparken aynı kültürden (aşiret-oba) olmasına dikkat etmeleridir. Burada evlenilecek adayın ve ailesinin geçmişinin bilinirliği çok önemlidir. Modernleşme süreciyle şehre göç eden Yörükler çocuklarının evliliğinde eş tercihlerini yaparken eş adaylarıyla ilgili bilgi yoksunluğunu sosyal çevrelerinde yer alan tanıdıkları (akraba-dost) aracılığıyla gidermeye çalışmışlardır. Yörük ebeveynler evlenebilecek adaylar hakkında malumat sahibi olduktan sonra aday ve ailesiyle ilgili bilgiyi çocuklarıyla paylaşarak evlilik kararında son sözü çocuklarına bırakmışlardır. Bu bağlamda “Akraba-eş dost tavsiyesiyle evlenme” olarak yeni bir evlilik tarzı ortaya çıkmıştır. Gelenekselden modern yaşama tarzına geçişteki bu evlilik tipine görücü usulü evliliklerin modernleşmiş hali de denilebilir (Öter, 2019: 182).

Modernleşme ile birlikte evlilik biçimleri/eş seçimi noktasında bazı değişikliklerin olduğu, Öter ve Özkul'un “*Modernleşmenin Yaşam Tarzı Üzerindeki Etkileri ve Yörüklerde Modernleşme Eğilimleri Batı Akdeniz Örneği (Isparta, Burdur, Antalya)*” adlı çalışmasında da görülmektedir. Zira bu çalışmada geleneksel yaşamda eş seçiminin genelde aynı aşiret/oba içinden ve görücü usulü olduğuna ancak günümüzde anlaşarak evlenme şeklinin artış eğilimi gösterdiğine vurgu

yapılmaktadır (Öter & Özkul, 2019: 171). Modernleşmeyle birlikte değişime uğrayan yalnızca evlilik biçimi değildir. Aynı zamanda evlilik öncesinde gerçekleştirilen ritüellerde de bazı değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Uslu, “*Bozahmetli Yörük Aşireti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*” başlığı adı altında yapmış olduğu çalışmada bu değişimden şu sözlerle bahseder;

“Günümüzde Bozahmetli Yörük Aşireti’nin düğünleri oldukça şaşalı olur. Oğlan evi aylar öncesinden şenlik hazırlıklarına başlar. Düğün sahibi bolca av tüfeği fişeği ve tabanca mermisi alır. Son yarım asra gelinceye kadar Yörük’ün vasıtası attır. Fakat son yıllarda onlar da atı bırakıp arabaya geçmişlerdir. Gelin arabası kız evinden hareket eder etmez, silah sesleri etrafı ineltmeye başlar. Köylerde ve kırsal alanlarda bu böyledir. Şehirlerde ise genellikle mevlitle yapılan düğünler evlerin avlularında olurken, ‘çalgılı’ diye adlandırılan düğünler ise düğün salonlarında yapılmaktadır. Bu bağlamda yerleşik diğer yöre insanlarından pek fazla bir değişiklik söz konusu değildir. Kültürel değişim açısından bakarsak en temel değişim olarak, eskiden gelinin elbisesi al iken şimdi beyaza dönüşmüştür” (2015: 206).

Modernleşmeyle birlikte değişen yalnız evlilik biçimi ve ritüelleri değildir. Aynı zamanda modernleşmenin en önemli aktörlerinden biri olan eğitim kurumu da değişmiştir. Değişen bu eğitim kurumu da Yörük aile yapısını kuşkusuz etkilemiştir. Zira geleneksel yaşamın hâkim olduğu Osmanlı Türkiye’sinden; modernleşmenin giderek yaygınlaştığı Cumhuriyet Türkiye’sine geçişle birlikte 1925’lerden itibaren örgün eğitime büyük önem verilmiştir. Eğitimin önemini fark eden Yörükler de konargöçer, yarı-konargöçer ve yerleşik yaşama tarzlarını sürdürürken de mümkün olduğunca okul çağına gelen çocuklarının en azından ilkökul eğitimini tamamlamasını sağlamışlardır. 1970’lere gelindiğinde ülkede yaşayan çoğu Yörük aşiret ve obaları arasında çocuklar arasında genel olarak eğitim seviyesi en yüksek olanlar erkek çocuklarıdır. O yıllarda eğitim seviyesine göre erkek çocuklarında üniversite mezunu olarak; kız çocuklarında ise lise mezunu olarak iş ve meslek sahibi olanların sayısı giderek artmıştır (Öter, 2006). Eğitim seviyesi her geçen gün artan Yörük gençleri eğitim hayatlarında farklı kültüre sahip genç bireylerle iletişim ve etkileşime girdikten sonra sahip oldukları iş-mesleğin getirdiği ekonomik bağımsızlık sayesinde de egzogami türü evlilikler yapmaya başlamışlardır (Öter, 2019).

Yörükler konargöçer yaşam sürerken dahi eğitime büyük önem vermişlerdir. Eğitim aile içinde sosyalizasyon ile başlar. Burada yaşlılar, adeta başöğretmen rolüyle çocukların eğitimine bildikleri kadarıyla katkı sağlarlar. Bu süreçte baş eğiticiler ise anne-babasıyla yaşlılar yani Yörük kocalarıdır. Yörük kocaları geleneksel hale gelen klasikleşmiş sorularını çocuklara sorduktan sonra duruma göre kendi tecrübelerini çocuklara sohbet esnasında aktarırlar (Uslu, 2015: 179-181). Bu esnada çocuk farkında olmadan bir eğitim sürecine dahil olur. Diğer aile bireyleri ve komşular da bu enformel eğitime katkı sağlar. Aydın’a göre eğitimin üç temel özelliği vardır. Bunlar, eğiten ve eğitilen ayrımı, eğitimin planlı ve bilinçli olması ve toplumsal oluşudur (Aydın, 2022). Tüm toplumsal kurumlar gibi eğitim de bir toplumsal taban üzerine inşa edilmiştir.

Tuztaş’ın Isparta Sütçüler Yeşilyurt Köyü’nde yapmış olduğu çalışma verilerine göre Yeşilyurt halkının çoğunluğu ilkökul mezunudur. Göçer yaşam nedeniyle çocuklar düzenli olarak okula gidememiştir. Bu durum eğitim seviyesinin düşük olmasına yol açmıştır. Köyde yerleşik bir yaşam başladıktan sonra, okula giden öğrenci sayısı artsa da çocukların çoğunluğunun eğitimi ilkökul seviyesinde kalmıştır. Ortaokul ve lise eğitimi için köyün dışına gitmek zorunda kaldıkları için bu durum aileye ek masraf ve iş gücü kaybına yol açtığından birçok aile çocuklarına ilkökul sonrası tahsil imkânı sunamamıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde bile Yeşilyurt Köyü’nde eğitime bakış pek değişmemiştir. Köydeki okulda sadece 1. ve 2. sınıflara eğitim verilmektedir (Tuztaş,

2005: 57). Formel eğitime dahil olma; Yörük aşiret ve obaları arasında yaşama tarzlarındaki değişikliklere göre konargöçer, yarı-konargöçer ya da yerleşik yaşama tarzlarına bağlı olarak farklı süreçlerde gerçekleşmiştir. Bu durum Yörüklerin mensup olduğu aşiret, oba/mahalle ya da yaşadıkları yerlere göre (kır-şehir) farklılıklar göstermiştir.

Öter, Batı Akdeniz Bölgesi'nde yapmış olduğu çalışmada değişen yerleşim biçimi ile birlikte eğitim seviyesinin de değiştiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın verilerine değinmek gerekirse; “Köyde ve yarı-konargöçer yaşayanlarda eğitim seviyesi ortalaması ilkokuldur (%56,7). Kırsal yaşam sürenlerin tamamına yakınının eğitim seviyesi okuryazar-ilkokul mezunu arasında yer almaktadır (%81,1). Şehirde yaşayanlarda ise eğitim seviyesi ortalaması yükselerek yüksekokul düzeyine çıkmaktadır. Şehirde yaşayanların %36,7'si fakülte, %15,6'sı lise, %17,8'i ilkokul, %12,2'si yüksekokul mezunuyken, %11,1'i lisansüstü eğitim yapmıştır. Okuryazar olan 3 kişi (%3,3) okuma yazma bilmeyen ise sadece 1 kişidir (%1,1)” (Öter, 2019: 195). Söz konusu çalışmanın verilerinden yola çıkıldığı zaman hem yerleşik hayata geçiş hem de yerleşik hayatın yapıldığı yerin sosyoekonomik şartları eğitim seviyesini olumlu ve olumsuz anlamda etkilemektedir. Aynı şekilde Öter'in çalışması köyde ve yarı-konargöçer yaşam süren kadınların meslek olarak ev hanımı olma sayısının şehirde yaşayanlara kıyasla daha fazla olduğunu ve kadın ile erkek arasındaki eğitim eşitsizliğinin şehirde yaşayanlarda daha az olduğunu ortaya koymaktadır (Öter, 2019: 218).

Modernleşme ile birlikte Yörük aile yapısındaki bir başka değişiklik ise hane içinde erk paylaşımında meydana gelmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda Yörük ailesinde daha çok erkeğin söz sahibi olduğundan bahsedilirken (Baysal, 2019; Sargın, 2019), bazı çalışmalarda ise aynı zamanda kadının da söz sahibi olduğu vurgulanmaktadır (Ak, 2012; Eröz, 1991; Öter, 2019). Bu noktada Eröz, Türk göçebelerinde ailenin tam olarak pederşahi, yani tam ataerkil olmadığını belirtir. Çünkü kadın hanede söz sahibi olup içtimai hayatta önemli rollerde oynamaktadır. Bu noktada Eröz, Orta Asya Türk Bozkır Kültüründe hükümdarın yanında hatunun devlet işlerine paydaşlık ettiğine dair kayıtların olduğunun altını çizerek (Eröz, 1991: 51). Öter'in (2019) Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleriyle ilgili yapmış olduğu çalışma incelendiğinde de kadının hem Yörük obasında hem de aile içinde önemli bir yeri olduğu; erkeklerin çoğunlukla kadınlara danışmadan herhangi bir işle ilgili kararı tek başına vermedikleri, dolayısıyla kadınların aile içinde “son sözü söyleyen” kişi konumunda oldukları görülmektedir (Öter, 2019: 121).

Modernleşmeyle birlikte Yörük aile yapısında meydana gelen bir diğer değişim ise aile içi ilişkilerde otoritenin dönüşümü noktasında olmuştur. Bu bağlamda Yörük ailelerinin otoriter bir yapıdan gittikçe uzaklaşarak daha yumuşak ve demokratik ilişkilere doğru evrildiğini de söylemek mümkündür (Öter & Özkul, 2019: 171).

Aile söz konusu olduğu zaman, erkeğin ve kadının aile içindeki sosyokültürel yapısı da önem arz eden konular arasındadır. Bu noktada 1950'lerde katılımlı gözlem tekniğini kullanarak altı ay boyunca Yörüklerle birlikte yaşayan Ulla Johansen, Yörüklerle ilgili en kapsamlı çalışmalardan birini yapmıştır. Johansen, kadınların konargöçer Yörük aşiretleri içindeki sosyokültürel konumlarıyla ilgili olarak şunları ifade eder:

“Yakından tanıyınca bana bu toplumda yaşayan kadınların aslında, batıda genellikle zannedildiğinin aksine, her türlü haktan mahrum oldukları gibi gelmedi. Kadının aile hiyerarşisindeki konumu zaman içinde güçlenerek değişirdi. Genç kadınlarla yaptığım sohbetlerden anladığıma göre, zor koşullarda çalışarak, suskun bir şekilde aile geleneklerine uyum göstererek, hizmet ederek ve zaman zaman azarlanan gelin olarak

sürdürdükleri yaşama katlanmalarının tek nedeni, aile içindeki konumlarının onlara giderek yükseleceklerini vaat etmesiydi". Örneğin gelin, "kayınbaba ve kaynana ihtiyarlayıp güçten düştüklerinde veya öldüklerinde kadın çadırın sahibi konumuna yükselir ve ev işlerini kocasının isteklerine ve kendi tasarruflarına uygun şekilde yönetirdi. Kadına ait olan belirli işler vardı, koca bu işlere karışmazdı..." (Johansen, 2005: 124).

Geleneksel geniş aile yapısına sahip olan konargöçer Yörüklerin, yerleşik yaşama geçmeye başlamaları ile birlikte hane içinde kadının konumunu belirleyen unsurun kayınbaba ve kaynananın değişen statüsünün çok daha ötesinde olduğunu söylemek mümkündür.

Konargöçer Yörüklerin geleneksel aile yapısında kadının bir gününden bahseden Eröz ise şunları ifade eder:

"Kadınlar sabah gün doğmadan kalkar kalkmaz ateş, yakmak için çalı çırpı toplamaya giderler. Sonra pınar (muar, punar, pungar) uzaksa, suyu sırtta getirirler. Su tuluğuna su doldururlar...Su getirdikten sonra hamur yuğurup, yufka pişirir, sabah kahvaltısını (gayfaltı) hazırlar. Bundan sonra kadınların, kızların bazıları yağ çıkarır (buna yayık döğme, yannık döğme, ayran döğme vs. denir). Diğer kadınlardan bazıları ısların (dokuma tezgâhı), diğeri çulhanın veya kolan tezgâhının başına geçer. Hülâsa hiç boş durmazlar. Öğle ve akşam yemeklerinin hazırlanması onları bekler. Dokumaları dokumak, giyecekleri, hazırlamak dikmek, bulaşık yıkamak" (Eröz, 1991: 195).

Bu noktada;

"Yörük kadınları, süt sağlamak, yağ ve peynir yapmak, ev işlerini görmek; aba, şalvar ve pamuk bezleri ile bir çeşit alaca dokumakla meşgul olurlarken; erkekler, deve, sığır ve kısırak gibi hayvanlarını gütmek, develerle kira karşılığı taşımacılık yapmakla meşgul olurlar. Bununla beraber Yörük kadınları odun kesmek, yük taşımak, deve çekmek, davar gütmek gibi erkeğe ait işleri yapmaya da yardım ederler" (Öter, vd. 2023).

İncelenen çalışmalardan elde edilen bulgulara göre, konargöçer yaşam süren Yörük ailelerinin ihtiyaçlarının tamamına yakınıni kendilerinin karşıladığı; 1950 sonrası ülkemizde modernleşme ve sanayileşme sürecinin ivme kazanması sonrasında ise giderek azalmaya başladığı görülmektedir. Bu noktada aile temel üretim birimiyken zaman içinde modernizmin dinamiklerinin etkisinde üretim kabiliyetini ister istemez kaybetmiş ve her geçen gün daha az ürün gamı üretmeye; buna karşın daha çok çeşit tüketmeye başlamıştır. Çünkü yerleşik yaşama geçişle birlikte bireyler üretici konumdan daha çok tüketici konuma geçiş yapmıştır. Dolayısıyla bazı meslekler de yok olmaya yüz tutmaya başlamıştır. Örneğin; konargöçer Yörüklerde çoğunlukla kadınlar tarafından yapılan dokumacılık, ailenin temel geçim kaynaklarından birisi durumundaydı. Yerleşik yaşama geçişle birlikte dokumacılık zanaatı çeşitli faktörlerden dolayı terk edilmeye başlanmıştır. Günümüzde ise neredeyse ortadan kalkmak üzeredir. Bu noktada konargöçer Yörüklerin yerleşik yaşama geçmeleri ile birlikte ailenin geçim kaynaklarında da değişimler meydana gelmiştir.

Özetle denilebilir ki; modernleşme, Yörükleri ekonomik, sosyal ve kültürel yönden etkilemiş ve onların yaşama tarzlarını da pek çok açıdan değiştirmiştir. Bu değişimden en çok etkilenen kurumlardan bir tanesi ise Yörük aile yapısı olmuştur.

Günümüz Yörük ailesinin özellikle konargöçer ve yarı-konargöçer yaşama tarzını bizzat yaşayan yaşlı fertlerinin geçmişten getirdikleri sosyokültürel değerleri yaşama ve yaşatma arayışı içinde oldukları yapılan alan araştırmalarında ve konuyla ilgili çekilen belgesellerde de görülmektedir. Lakin küreselleşme ve modernleşmenin temel taşıyıcısı olan teknolojik gelişmelerin ortaya

çıkardığı bazı sosyokültürel ve yapısal değişimler nedeniyle Yörük ailesinin sahip olduğu kültürel değerlerin çoğunluğunun genç kuşaklara aktarımı her geçen gün zorlaşmaktadır. Yörüklerin somut ve soyut kültürel miraslarının sürdürülebilir özelliğini gün geçtikçe yitirmesinden dolayı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

İnsanlık ilk(s)el toplumlardan günümüz çağdaş modern toplumlarına sosyal hayatı oluşturan temel toplumsal kurumlar sayesinde var olagelmıştır. Dolayısıyla temel toplumsal kurumlar toplumdan topluma zaman içinde şekil ve işlev değişikliğine uğrasa da evrensel mahiyette olduklarından insanlıkla birlikte var olmuş ve olmaya devam edecektir (Can, 2014: 52). İçinde bulunduğu toplum özelinde farklı biçimsel özelliklerde var olan aile, her dönemde önemli işlevlere sahip olmuştur. Sanayileşme ve modernleşme süreciyle birlikte ise yapı ve işlev yönünden çeşitli değişikliklere uğramıştır. Sanayileşmenin beraberinde getirdiği modernleşme ile birlikte, Yörük ailesinde meydana gelen değişimler nicel ve nitel değişimler başlığı altında iki kategoride ele alınmıştır. Nicel değişimler; eş sayısında, aile büyüklüğünde ve çocuk sayısında meydana gelen değişimler vb.dir. Nitel değişimler ise; ailede evlilik kararı ve eş seçimiindeki değişiklikler, evlenme ritüelinde meydana gelen değişiklikler, kadının toplumsal konumunda meydana gelen değişimler, aile üyelerinin eğitim düzeyinde meydana gelen değişimler vb.'dir.

Yörük aileleri özelinde bu değişimleri ele alan çalışmalar da bu genellemeleri doğrular niteliktedir. Bu noktada ilgili literatür değerlendirmesi sonrası ortaya çıkan değişiklikleri şu şekilde ifade edebiliriz:

- a) Yerleşik hayata geçmiş aşiret mensuplarının aile yapısı, modernizm sonrası ortaya çıkan çekirdek Türk aile yapısı gibidir. Yani aile içinde ebe-dedenin otoriter etkinliği zayıflamıştır. Geleneksel dönemde Yörük düğünlerinin vazgeçilmezleri olan atların yerini otomobiller, al örtülü gelinliklerin yerini ise çağdaş beyaz gelinlikler almıştır. Modernleşme sürecinin beraberinde getirdiği bu değişim kültürel değişime de sebebiyet vermiştir (Uslu, 2015: 154, 214-217).
- b) Batı Akdeniz Bölgesi'nde yaşayan Yörükler arasında kırsal yaşam sürenler, içinde doğup büyüdüğü aileyi otoriter olarak tanımlarken (%98,9), şehirde yaşayanların çoğunluğunun otoriter (%81,1), birazının ise yarı otoriter-yarı demokratik (%11,1), çok azının da (%6,7) demokratik olarak tanımladığı görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı tarihte katılımcıların kendi ailesini nasıl tanımladığına baktığımızda ise gerek kırsal yaşam süren Yörüklerin gerekse şehirde yaşayan Yörüklerin tamamına yakını (%86,7-88,9) aile içi ilişkilerinin demokratik olduğunu beyan etmişlerdir. Kırsal yaşam sürenlerde otoriter aile yapısı %13,3 iken şehirde yaşayanlar arasında otoriter yapı %6,7'ye düşmektedir. Ayrıca Şehir ailesinde geleneksel kırsal aile hayatının dönüşmüş şekli olarak yarı otoriter yarı demokratik aile yapısı karşımıza çıkmaktadır (%1,1) (Öter, 2019: 187).
- c) Yörük ailesi geniş aileden çekirdek aileye dönüşmüştür. Bu bağlamda aileyi oluşturan toplam birey sayısı ile sahip oldukları çocuk sayısı da azalmıştır. Ailede ebe-dede ya da yakın akrabaları ile birlikte kalanların sayısı her geçen gün azalmıştır. Evlenme şekilleri, akrabaları ile olan ilişkileri de gelenekselden moderne dönüşmüştür (Aksoy, 2001: 171).
- d) Yörükler arasında geleneksel yaşamın olduğu dönemde yukarıda belirtilen evlilik türlerinin yaygın olarak yapıldığı, günümüzde ise yapılan evliliklerin tamamına yakınının

eşler arasında “anlaşarak evlilik” şeklinde olduğu görülmektedir. Ancak geçmişteki evlilik biçimlerine günümüzde nadir de olsa rastlanılmaktadır (İncir, 2011: 32-34).

Sanayileşme ve modernleşmeyle birlikte yerleşik yaşama geçen konargöçer Yörüklerin sahip oldukları yaşama tarzları ve kültürel değerleri kuşkusuz değişime uğramıştır. Sosyalizasyon sürecinde kuşaktan kuşağa kültürün aktarılması konusundaki önemli rolü nedeniyle, kültürel değişimin görüldüğü en önemli kurumlardan biri bu noktada ailedir.

Öncelikli olarak konargöçerlikten yerleşik hayata geçen Yörük aileleri, geleneksel geniş aile yapısından modern çekirdek aileye doğru bir geçiş yaşamıştır. Dolayısıyla geleneksel aile yapısının kişi sayısı, bireyler üzerinde hâkim olan geleneksel otorite anlayışı gibi pek çok etmen, yerleşik yaşama geçişle birlikte değişmeye başlamıştır. Ayrıca yerleşik yaşama geçişle birlikte geçim kaynakları da değişmeye başlayan ailenin kendi ihtiyacını kendi karşılayan mikro üretim biriminden tüketim birimine doğru değişim-dönüşüm gösterdiği görülmektedir.

Öte yandan modernleşme ile birlikte gelişen kitle iletişim araçları ve artan eğitim seviyesi, Yörük ailesi içindeki ilişki ve etkileşimi de etkileyip değiştirmiştir. Otoriter aile ilişkilerinden yarı otoriter ve demokratik aileye doğru bir değişim ve dönüşümün yaşandığı, yapılan alan araştırmalarında da görülmektedir (Öter, 2019: 187). Konargöçer yaşamın yaşandığı dönemlerde Yörük ailesinin fertleri olan çocuklar, eş tercihleriyle ilgili duygularını özellikle babalarına ifade etmekten çekinirlerdi. Baba aşırı baskıcı değilse evlenecek olan çocuklar, kuracak oldukları yuvaları ve seçecek oldukları hayat arkadaşlarıyla ilgili durumları anneleri aracılığıyla babalarına aktarırlardı. Modernleşme süreci eş seçimi ve evlilikle ilgili olarak da birçok değişmeyi beraberinde getirmiştir.

Eğitim seviyesinin artması ile birlikte Yörük bireylerin mesleklerini icra edebilmek için ailelerinin yaşam alanları dışında kendi işlerini icra etmeye başlamaları; kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte gençlerin grup dışından yeni insanlarla daha kolay tanışmaları; evlilik ve eş tercihleriyle ilgili duygularını anne-babalarına daha rahat bir şekilde ifade edebilmelerini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla eş tercihinde karar mekanizması, eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte aile büyüklerinden evlenecek olan çiftlere kaymaya başlamıştır. Bu bağlamda konargöçer Yörüklerde yaygın olan grup içi evliliklerin (*endogami*) yerini modernleşmeyle birlikte grup dışı (*egzogami*) evlilikler almıştır.

Kaynakça

- A.A. (2017.09.19). "Sarıkçililer yerleşik hayata geçiyor", <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/sarikecililer-yerlesik-hayata-geciyor/913743#>
- Ak, M. (2012). *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin sosyoekonomik durumu*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Antalya.
- Aksoy, E. (2001). Yörük ve Türkmenlerin sosyo kültürel yapısı (Karakeçili aşireti örneği), (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Arslan, D. A.& Arslan, G. (2015). Kırsal Türkiye'de, geçmişten geleceğe kadın evlilik ve aile. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 37, 629-684.
- Aydın, A. (2022). Bir insan hakkı olarak eğitim hakkı açısından ezberci eğitim, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İnsan Hakları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bağce, H.E. (2004). Modernliğin Temelleri ve İkcirkikli Serüveni. *Modernlik ve modernleşme sürecinde Türkiye*, içinde (G. Erdumlu, Ed.), Ankara: Babil Yayıncılık.
- Bates, D. G., (1980), "Yoruk Settlement in Southeast Turkey" *When Nomads Settle*, Edit. Philip Carl Salzman, New York, USA: A J.F. Bergin Publishers Book.
- Baysal, B. (2019). *Hayta Yörüklerinin Folkloru (Antalya ili örneğinde)*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Belik Kırar, M. (2006). *Toplumsal yapı toplumsal değişme*, (2. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Berkes, N. (2012). *Türkiye'de çağdaşlaşma*, (Yay. Haz. A. Kuyas) (18. Basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bilgin, V. (2002). 21.yüzyılda Türk modernleşmesinde paradigma değişimi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Özel Sayısı*, 65-81.
- Bozalan, H. (2008). *Bergama merkezi ilçe ve köylerinde yaşayan Yörüklerin ağız incelemesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Can, İ. (2014). Moderniteden postmoderniteye ailenin ontolojisi ya da modern çekirdek aile çerezleşiyor mu? Aile Sosyolojisi Yazıları içinde (Aydın, M. Ed.) İstanbul. Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2013). Aile sosyolojisi: Bilimsel ve kuramsal çerçeve. Aile sosyolojisi (K. Canatan, E. Yıldırım). İstanbul: Açılım Kitap.
- Cebeci, D. (2009). *Tanzimat ve Türk Ailesi*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Çağatay, T. (1971). Modern aile ve sosyal problemleri. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü*, 9, 73-126.
- Çetintürk, S. (1943). Osmanlı İmparatorluğunda Yörük sınıfı ve hukuki statüleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 2(1), 107-116.
- D.P.T. (1992). *Türk aile yapısı araştırması 1988*, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Demirel, T. (2007). "Mümtaz Turhan", *Modern Türkiye'de siyasi düşünce 3, modernleşme ve Batıcılık*. (ss. 228-238). (4. Baskı), İstanbul: İletişim.
- Doğan, S. & Doğan C. (2004). Tarihsel gelişim sürecinde Yörükler. *Sosyoloji Konferansı Dergisi*, 30, 15-29.
- Durdu, Z. (2018). *Sosyolojide temel kavramlar ve Kurucu Fikirler*, Ankara: Detay.
- Ekentok, M. (2022). *Batı Anadolu'nun Türkleşme süreci ve Aydın sancağında Yörükler*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Erdentuğ, N. (1967). Türkiye geleneksel toplumlarında kültür değişimleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 4, 71-80.
- Eröz, M. (1966), *Türk köy sosyolojisi meseleleri ve Yörük-Türkmen köyleri*. İstanbul: Türkiye Harsî ve İçtimai Araştırmalar Derneği, Seri A, Sayı 81.
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Falah, G. (1990). The evolution of semi-nomadism in non-desert environment the case of Galilee in the 19th century. *GeoJournal*, 21, 397-410.
- Fındıkoğlu, Z., F. (1990). Türklerde aile içtimaiyatı. *Aile yazıları temel kavramlar, yapı ve tarihi süreç*, (ss. 1-26), (B. Dikeçligil & A. Çiğdem, Derl.), (1. Cilt). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

- Frisby, D. (2006). "Georg Simmel–Modernitenin İlk Sosyologu". *Modern Kültürde Çatışma*, (ss. 7-41) içinde (T. Bora, N. Kalaycı, E. Gen, Çev.). (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnalcık, H. (2000). *Osmanlı İmparatorluğunun ekonomik ve sosyal tarihi*, (H. Berktaş, Çev.), (1. Cilt). İstanbul: Eren Yayınları.
- İnalcık, H. (2014). The Yörüks: their origins, expansion and economic role. *Cedrus The Journal of MCRI*, 467-495.
- İncir, A. (2011). Mersin Yörüklerinde doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili inanışların mukayeseli araştırması, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Elazığ.
- Johansen, U. (2005). *50 yıl önce Türkiye'de Yörüklerin yayla hayatı*, (M. Poyraz, Çev.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kongar, E. (1991). Türkiye'de aile: yapısı, evrimi ve bürokratik örgütlerle ilişkileri. *Aile yazıları, temel kavramlar, yapı ve tarihi süreç*, (ss. 65-94), (B. Dikeçligil & A. Çiğdem, Derl.), (2. Cilt). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Köse, M. (2010). *1927 Nüfus sayımı ve sonuçlarının değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Mardin, Ş. (1991). *Türk modernleşmesi*, Makaleler 4, 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Merter, F. (1990). 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Önen, E. (1990). Ailenin grupsal ve kurumsal değişme boyutları ve bir örnek olay. *Aile yazıları, temel kavramlar, yapı ve tarihi süreç*, (ss. 507-514), (B. Dikeçligil & A. Çiğdem, Derl.), (2. Cilt). Ankara: Aile Araştırma Kurumu.
- Öter, A., (2006). Gedikli Köyünün eğitimle olan ilişkisi üzerine bir araştırma. *I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Selçuk Üniversitesi Yayınları: Konya.
- Öter, A. & Özkul, M. (2019). Modernleşmenin yaşam tarzı üzerindeki etkileri ve Yörüklerde modernleşme eğilimleri (Batı Akdeniz örneği- Isparta, Burdur, Antalya). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 47(2), 156-184.
- Öter, A. (2019). *Yörük kültürü ve toplumsal değişim süreçleri (Batı Akdeniz uygulaması)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Öter, A., Akgül, M. & Çalışkan, Ç. (2023). Antalya'da yaşayan Yörüklerin örf, adet ve gelenekleri (1927-1928). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 58 (1), 1-18.
- Sargın, K. (2019). *Kültürel coğrafya açısından Karahacılı Yörükleri: Serik örneği*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Sümer, F. (1953). Döğertlere dâir, *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, 10, 139-158.
- Şahinkaya, R. (1991). Türk aileleri hangi yönlerden birbirlerine farklılıklar gösterirler. *Aile yazıları, temel kavramlar, yapı ve tarihi süreç*, (ss. 37-41), (B. Dikeçligil & A. Çiğdem, Derl.), (1. Cilt). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Turan, O. (1958). *Türkiye Selçukluları hakkında resmi vesikalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tuztaş, A. H. (2005). Günümüzde Isparta'da yaşayan Yörüklerin siyasi ve kültür tarihleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Türkay, C. (1979). *Başbakanlık arşiv belgelerine göre Osmanlı imparatorluğunda oymak, aşiret ve cemaatler*. İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.
- Uslu, F. (2015). *Bozahmeli Yörük aşireti üzerine sosyolojik bir araştırma*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yasa, İ. (1969). *Yirmi beş yıl sonra Hasanoğlu Köyü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yıldız, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik literatür taramasına genel bir bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 367-386.
- Zorlu, A. (2008). Abdülkadir. Türk Modernleşmesi Sürecinde Servet-İ Fünûn Dergisinin Giyim, Kuşam, Süslenme Kültürünün Değişimine Katkıları. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (1471-1491). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Extended Abstract

The family, which does not have a single definition and is one of the most basic institutions of the society, can generally be defined as an institutional structure arising from the mutual relationship and interaction of men and women who come together through marriage. The family is perhaps the first social institution to come into existence with humanity.

In the historical process, the family institution has been embodied in ways specific to the society it is in. Therefore, the social structure in which the family institution is located has been one of the basic elements that determine the function, structure and values of the family. Based on the development and change in the social structure, the family institution has undergone significant changes in structure, form and function.

In this study, the literature on the subject was reviewed and the data obtained were evaluated and interpreted sociologically. The main source of these changes in the family institution is mostly the values specific to modern Western civilization, and it has started to affect the Turkish family gradually since the 19th century through acculturation. Since the migration from rural to urban areas after 1950 in Turkey and the integration of rural life into the modernization process are the dominant factors, this situation has led to the change and transformation of the traditional extended family in the urbanization/modernization process and leaving its place to the nuclear family.

With the traditional family structure giving its place to the modern family structure, the roles and responsibilities within the family have also begun to change. Although it is not always possible to argue a sharp distinction between roles and responsibilities in the family in modern societies, this distinction is more striking in traditional families.

We can argue that these distinctions are more evident in the nomadic Yörük families who have a traditional family structure. With the development of the industry and modernization, the Yörük families, who moved from nomadic to semi-nomadic or settled life, have also undergone some changes and transformations in terms of structure and function. Since one of the most important institutions reflecting modernization is the family, we see the reflections of modernization in Yörük families as well.

Before mentioning these reflections in the context of Yörük family structure; Turkey's Modernization Process and Turkish Family Structure were mentioned, and then the changes in the Yörük family structure were discussed under the title of Sociological Changes in the Yörük Family Structure in the Modernization Process.

While it is possible to list the changes in the number of spouses, family size and number of children as the quantitative changes, the qualitative changes are changes in the marriage decision and spouse selection in the family, changes in the marriage ritual, changes in the position of women, changes in the education level of family members, changes in family authority, and changes in kinship bonds. Studies dealing with these changes in the case of Yörük families also confirm these generalizations. Because the related literature demonstrates that we encounter many studies on the Yörük family structure and the changes in the Yörük family structure.

In the current study, qualitative research methods were adopted. Accordingly, this study aimed to determine the sociological changes that have occurred in the Yörük family from the establishment of Modern Turkey to the present day by examining the family-related sections of the master's and doctoral theses, articles and the books written about the Yörük's by using the literature review method.

This change in question is discussed in the context of sociological changes in the Yörük family in this study. The changes that occurred in the Yörük family during the modernization process were interpreted by obtaining data from the field studies on the Yörük's and the relevant literature. The fact that the Yörük's, who have a nomadic lifestyle, have started to settle down over time due to various reasons, especially modernization, has brought sociological changes in the Yörük family structure.

Modernization has affected the nomads economically, socially and culturally and has changed their way of life in every aspect. One of the institutions most affected by this change is the Yörük family. Today's Yörük family is in search of living and keeping the socio-cultural values brought from the past. However, with each passing day, these values of the family institution are disappearing with social change.